

Soepele start op de basisschool

Doorgaande lijn voorschool-school

Sommige kinderen popelen om naar de 'grote school' te gaan, voor anderen is het een angstig moment. Het helpt enorm als kinderen al weten welke juf of meester ze krijgen en in welk lokaal ze straks zitten. Ook voor ouders is het prettig als er een soepele overgang is naar het basisonderwijs. Professionals van voorschoolse voorzieningen en basisscholen zijn samen in staat om continuïteit in de ontwikkeling van kinderen te garanderen. Maar hoe ziet een doorgaande lijn van de voorschool naar de basisschool eruit en hoe kun je die vormgeven?

Hester Heerdink is adviseur bij Sardes en houdt zich onder andere bezig met thema's als kind en media, VE en ouderbetrokkenheid

Karin Hoogeveen is senior adviseur en onderzoeker bij Sardes en is expert ouderbetrokkenheid en onderwijsachterstandenbeleid

Professionals kunnen er hun voordeel mee doen als zij informatie over kinderen op een goede manier aan elkaar overdragen. De leerkracht in de kleuterklas hoeft dan niet opnieuw het wiel uit te vinden en de pedagogisch medewerker kan feedback krijgen over de wijze waarop zij de kinderen heeft begeleid. Bij de overgang van een kind naar de basisschool zijn er regels, procedures en gewoontes die de professionals bij de voorzieningen voor kinderopvang en het onderwijs hanteren. Het organiseren van een kindvriendelijke overgang, dat wil zeggen met zo min mogelijk breuklijnen, heeft positieve effecten op kinderen, ouders en personeel (Dekker et al., 2016). Kinderen voelen zich snel thuis in de nieuwe klas, ouders bouwen een vertrouwensrelatie op met de nieuwe leerkracht en professionals van voorschoolse voorzieningen en basisscholen zijn samen in staat om continuïteit in de ontwikkeling van kinderen te garanderen. Hoe doe je dat? En hoe komt het dat dit niet altijd goed lukt? In dit artikel beschrijven we hoe een doorgaande

lijn eruitziet en op welke manier instellingen en scholen daar vorm aan geven. We baseren ons op onderzoeks- en adviestrajecten die we recent uitvoerden en waarbij velen ons een 'kijkje in de keuken' gaven.

Soepele overgang

Een peuterspeelzaal en een basisschool hebben samen een ritueel bedacht om de overgang voor de kinderen zo soepel mogelijk te laten verlopen. Als het kind 4 jaar wordt, gaat de groep peuters dat vieren in de kleuterklas waar de vierjarige naartoe gaat. In een grote optocht lopen ze naar de kleuterklas. De ouders zijn

daarbij ook van harte welkom. De kleuters zingen voor hun nieuwe klasgenoot. Als dat geen warm welkom is!

Wat is een doorgaande lijn?

De overgang van voorschools naar schools kan gezien worden als een ingrijpende transitie (Dekker et al., 2016). Bronfenbrenner en Morris (1998) benadrukken dat het starten op school niet in een vacuüm plaatsvindt, maar binnen diverse sociaal-culturele contexten vorm krijgt. In hun systeemtheorie spelen zowel kindkenmerken als omgevingskenmerken een rol en beide zijn cruciaal voor de ontwikkeling van kinderen. Bij de overgang van een voorschoolse voorziening naar de basisschool kunnen we factoren onderscheiden die gerelateerd zijn aan het kind, het gezin en aan de beide voorzieningen. Relaties tussen de verschillende actoren bouwen bruggen tussen voorschoolse voorzieningen en het basisonderwijs, en de professionals zijn daarbij van essentiële waarde. Voorschoolse voorzieningen en basisscholen die afspraken met elkaar maken, hebben daar niet alleen zelf profijt van, maar zorgen ook voor een goede overgang van het kind en de ouders van de voorschool naar school. Alle betrokkenen, dus ook ouders en het kind zelf, kunnen eraan bijdragen dat een kind een goede start heeft op de basisschool. Aan een doorgaande lijn van een voorschoolse voorziening naar de basisschool kunnen we drie aspecten onderscheiden: inhoud, relatie en de formele structuur (Fukkink, Hoogeveen, & Muller, 2016).

Belang van doorgaande lijn

Voor kinderen is het belangrijk dat zij zich veilig voelen bij de stap naar de 'grote school' en goed voorbereid aan hun basisschoolcarrière beginnen. Herkenbaarheid voor de aanstaande

Herkenbaarheid voor de aanstaande kleuter is belangrijk

Stem opvattingen over omgaan met kinderen op de voorschool en school af: wanneer bemoei je je met spel en wanneer niet?

kleuters is belangrijk. Dat kan bevorderd worden als de aanpak, het aanbod en het handelen van de pedagogisch medewerker en de leerkracht op elkaar aansluiten. Ook voor ouders is het prettig als zij een naadloze overgang van hun kind naar de basisschool ervaren en zij, bijvoorbeeld al voordat hun kind op de basisschool zit, kunnen starten met het opbouwen van een band met de kleuterleerkracht (kennismaken, wenperiode). Dat geeft vertrouwen, waardoor zij hun kind met een gerust hart naar de basisschool laten gaan. Ook een doorgaande lijn in het omgaan met ouders is voor ouders prettig en herkenbaar. De kleuterleerkracht kan ervaringen en observaties van de pedagogisch medewerker benutten en daardoor bijvoorbeeld zicht krijgen op de ontwikkeling van kinderen en al weten wat wel en niet werkt bij een kind. Ook kan de kleuterleerkracht er profijt van hebben dat de pedagogisch medewerker alvast wat informatie geeft over afspraken die zij met de ouders heeft gemaakt. De pedagogisch medewerker kan peuters en ouders beter voorbereiden als zij weet hoe de basisschool werkt door bijvoorbeeld uit te leggen wat ouders en kinderen kunnen verwachten en door het

uitvoeren van activiteiten die al vooruitlopen op de kleuteractiviteiten. Tenslotte is het wettelijk verplicht om voor een doorgaande lijn te zorgen.

Inhoudelijke doorgaande lijn

Bij inhoud gaat het om de wijze waarop leer- en ontwikkelingsdoelen op elkaar voortbouwen, thema's overeenkomen, de pedagogisch-didactische aanpak bekend is en de omgang met ouders is afgestemd. Een inhoudelijke doorgaande lijn zorgt ervoor dat kinderen goed voorbereid aan de basisschool beginnen en dat ze begrijpen wat er van hen wordt verwacht. Allereerst is het van belang dat leer- en ontwikkelingsdoelen bekend zijn bij beide instellingen en dat de pedagogisch medewerker schriftelijk dan wel mondeling doorgeeft in hoeverre een kind de doelen heeft behaald. Voorts is het voor kinderen en ouders prettig wanneer de pedagogisch-didactische aanpak in de kleuterklas overeenkomt met die in de voorschool. Dat kan door afstemming van opvattingen over het omgaan met jonge kinderen tussen de kinderopvang waar het kind van afkomstig is en de school. Het gaat dan bijvoorbeeld om: wanneer grijp je in als kinderen >>

Gezamenlijke activiteiten zijn een goed middel om een doorgaande lijn te realiseren

onderling ruzie maken en wanneer bemoei je je wel en juist niet met het spel van kinderen. Het gebruik van hetzelfde kindvolgsysteem zorgt voor inhoudelijke afstemming, want professionals gebruiken dezelfde termen om de ontwikkeling te duiden. Gezamenlijke activiteiten zijn een goed middel om een inhoudelijke doorgaande lijn te realiseren. Dat gaat uiteraard gemakkelijker als beide instellingen in één gebouw zitten of op korte afstand van elkaar. Het is dan bijvoorbeeld handig als peuters en kleuters gelijktijdig buitenspelen. Instellingen die wat verder van elkaar af zitten, kunnen per jaar een aantal thema's op elkaar afstemmen. Inhoudelijke afstemming geldt ook voor het omgaan met ouders. Behalve dat kinderen worden voorbereid op de overgang naar school door alvast eens te gaan kijken, mee te doen en erover te praten, kunnen ook ouders worden voorbereid door met hen te bespreken wat er hetzelfde en wat anders is op school en

wat er van een kind wordt verwacht wanneer het start op school. Daarnaast kunnen pedagogisch medewerkers en leerkrachten hun visie op het omgaan met ouders op elkaar afstemmen. Hierbij kan worden gedacht aan de manier waarop oudergesprekken worden gevoerd, wat er van ouders wordt verwacht en wat ouders van de voorschool en school kunnen verwachten. Uiteraard moet de leerkracht zich een beeld kunnen vormen van het kind en de ouders, maar voor ouder en kind is het prettig dat er wordt voortgebouwd op wat er al in de voorschool is bereikt en afgesproken, en om te weten waar (extra) aandacht aan kan worden besteed. Deze afspraken moeten uiteraard regelmatig worden geëvalueerd met ouders. Het is natuurlijk niet altijd mogelijk om één-op-één inhoudelijk af te stemmen. Kinderen op een basisschool komen nogal eens van verschillende kinderdagverblijven en peuterspeelzalen met ieder een eigen visie

Informatie doorgeven

Een van de gemeenten die met een uniform overdrachtsformulier en -protocol werkt, ziet de functies hiervan als volgt: het zorgt voor het eenduidig doorgeven van belangrijke informatie over de ontwikkeling van de peuter; het is een leidraad voor een gesprek met ouders over de ontwikkeling van hun kind; het is een hulpmiddel om op systematische wijze de eigen kijk op een kind op papier te zetten en het is een hulpmiddel voor overleg tussen leid(st)ers onderling en tussen leid(st)ers en leerkrachten. Met de basisschool spreekt men af wie de warme overdracht verzorgt: de pedagogisch medewerker met de leerkracht, de intern begeleider of de onderbouwcoördinator.

en aanpak. Het is dan onmogelijk om met al die voorschoolse instellingen af te stemmen. Dan is het waardevol als men in ieder geval op de hoogte is van elkaars aanpak. Sommige gemeenten kennen gemeentebrede afspraken over het kindvolgsysteem en/of het ouderbeleid waarin de algemene uitgangspunten voor het omgaan met ouders zijn vastgelegd.

Afspraken maken

Een peuterspeelzaal houdt de afspraken met de ouders bij in een systeem, uiteraard met goedkeuring van de ouders. De leerkrachten van de kleuters kunnen ook in dit systeem en vinden het prettig om te kunnen lezen welke afspraken er al eerder met de ouders zijn gemaakt over het kind. De ouders vinden het op hun beurt fijn dat ze niet opnieuw alles hoeven te vertellen aan de leerkracht van de basisschool. Dat geldt nog in sterkere mate voor de ouders van een kind dat extra ondersteuning nodig heeft.

Relatie voorschool en school

Op het gebied van relaties gaat het over: ken je elkaar, hoe vaak ontmoet je elkaar, welke afspraken maak je, zijn er gezamenlijke overlegmomenten tussen de voorschoolse voorzieningen en de scholen. Elkaar kennen legt de basis voor afstemming en samenwerking. Het is natuurlijk heel handig als dat op een informele manier kan, bijvoorbeeld bij een gedeeld gebouw of speelplein. De gesprekken 'over het hekje' ervaren beroepskrachten als waardevol. Ook gezamenlijke activiteiten helpen om elkaar te leren kennen. Overleg kost tijd en die is er niet altijd. Wanneer een manager van de kinderopvang en de directeur van de school de overdracht als belangrijk en waardevol zien, faciliteren zij het overleg, de organisatie van de gezamenlijke activiteiten en het ontwikkelen van een gedeelde visie. Een gesprek over de manier van samenwerken, is belangrijk bij het werken aan een doorgaande ontwikkelingslijn. Gespreksonderwerpen kunnen zijn: 'werken de afspraken?', 'zijn wij tevreden over onze samenwerking?' en 'hoe gaan we verder?' Soms lukt het niet om samen te werken. Dan is het goed om te kijken wat de belemmeringen zijn en of er behoefte is aan ondersteuning. Veel wisselingen in het personeel of een gebrek aan tijd, maar ook een voorgeschiedenis waarbij afspraken niet werkten of professionals geen 'klik' hadden, kunnen ervoor zorgen dat men elkaar niet (meer) spreekt. Een thema dat weleens een rol speelt, is de door sommige pedagogisch medewerkers ervaren ongelijkwaardigheid. Zij voelen zich soms als 'minder' behandeld door leerkrachten. Door bij elkaar te gaan kijken en zicht te krijgen op elkaars expertise, ontstaat wederzijdse waardering. Een kleuterleerkracht die voor de pilot startgroepen enkele dagdelen in de peutergroep werkt, vertelt: 'Ik zie nu hoe een kind binnenkomt en wat

de pedagogisch medewerker allemaal al heeft bereikt voordat het kind naar school gaat.'

Formele structuur

De formele kant betreft de afspraken binnen en tussen organisaties en op gemeentelijk niveau. Er is natuurlijk niet altijd persoonlijk contact tussen pedagogisch medewerkers en kleuterleerkrachten. Wat wel van belang is, is dat er goede afspraken bestaan tussen de voorschoolse voorzieningen en de scholen over de wijze waarop gegevens worden overgedragen, welke gegevens worden overgedragen en door wie. Voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE) bestaan dergelijke afspraken meestal. Steeds meer gemeenten en kinderopvangorganisaties maken afspraken voor de niet-doelgroepkinderen. Een toenemend aantal gemeenten gebruikt een uniform overdrachtsformulier dat is afgestemd met alle betrokken partijen (zie het kader 'Informatie doorgeven' onder aan de vorige pagina voor meer informatie over het overdrachtsformulier). Kinderen gaan naar verschillende basisscholen en omgekeerd krijgt een school kinderen van verschillende voorschoolse voorzieningen. Het maakt niet uit of er een vast 'koppel' is of niet, afspraken binnen en tussen organisaties en op gemeentelijk niveau kunnen bijdragen aan een eenduidige aanpak en eenzelfde overdracht voor alle kinderen. Het is zaak om niet alleen af te spreken welke gegevens wel en welke niet worden overgedragen en op welke manier, maar om ook te zorgen voor een eenduidige invulling van de formulieren. Ook afspraken over de rol die de ouders spelen bij de overdracht zijn van belang.

Positief en veilig starten

Waar voorheen afspraken over de overdracht vooral van belang waren voor kinderen die deelnemen aan VVE, ziet een toenemend aantal organisaties en gemeenten dat het voor alle kinderen belangrijk is om op een positieve en veilige manier aan de basisschool te beginnen. We hebben in dit artikel, aan de hand van een aantal voorbeelden, laten zien hoe dat vorm kan krijgen. 🌱

Literatuur

- Bronfenbrenner, U., & Morris, P.A. (1998). The ecology of developmental processes. In: Damon, W., & Lerner, R.M. (Eds.). (2006). *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development*, 6 (1), 993-1028. New York, NY: Wiley.
- Dekker, B., Paulussen-Hoogeboom, M.C., Weerd, M. de, Jepma, I.J., & Kruiter, J. (2016). *Conditie voor kwaliteit in kindvriendelijke overgang*. Amsterdam: Regioplan.
- Fukkink, H., Hoogeveen, K., & Muller, P. (2016). *Ouderbetrokkenheid bij de overdracht. De rol van ouders bij de overgang van hun kind naar de basisschool*. Utrecht: Sardes.

Wil je op de hoogte blijven van de ontwikkelingen rondom het jonge kind?

Neem nu een abonnement op HJK

Wil je niets missen, neem dan een abonnement op HJK én JSW en betaal slechts €119,50 per jaar

HJK lezen op tablet en pc via Schooltas

Ontvang 10 x HJK

Krijg toegang tot het digitaal archief

Studenten ontvangen **40%** korting

Samen voor €78,- per jaar

Meer weten? Ga naar www.hjk-online.nl of bel 088-2266691